

Szkolenie dla projektantów i technologów drogowych

Kruszywa – wytyczne techniczne klasyfikacji i właściwości

Łukasz Machniak

Polski Związek Producentów Kruszyw

Warszawa, 28 marca 2023

ORGANIZATOR

Stowarzyszenie Producentów Cementu
Polish Cement Association

PARTNERZY

Stowarzyszenie Producentów
Betonu Towarowego w Polsce

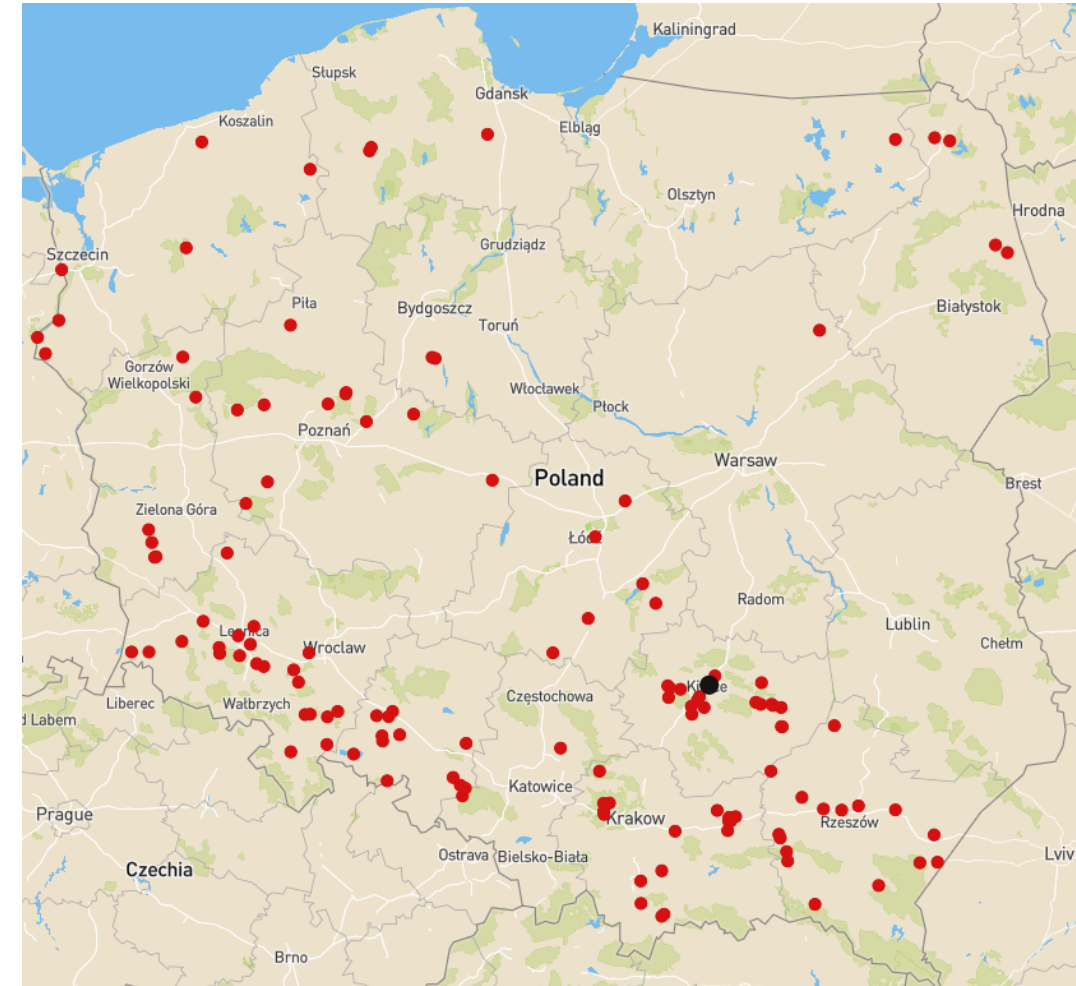

Polski Związek Producentów Kruszyw

- **33 wiodące w branży producentów kruszyw przedsiębiorstwa górnicze** z terenu całego kraju
- **5 przedsiębiorstw wspomagających produkcję kruszyw** poprzez świadczenie usług w zakresie dostaw sprzętu do wydobycia i przeróbki surowca skalnego, dostaw nowego sprzętu technologicznego oraz szeroko rozumianej logistyki
- **2 instytuty naukowo-badawcze** wspomagające procesy produkcyjne, realizujące badania produktów gotowych oraz wdrażające innowacje w przemyśle kruszyw
- **Firmy członkowskie PZPK produkują rocznie ok. 50% kruszyw łamanych oraz ok. 15% piasków i żwirów**

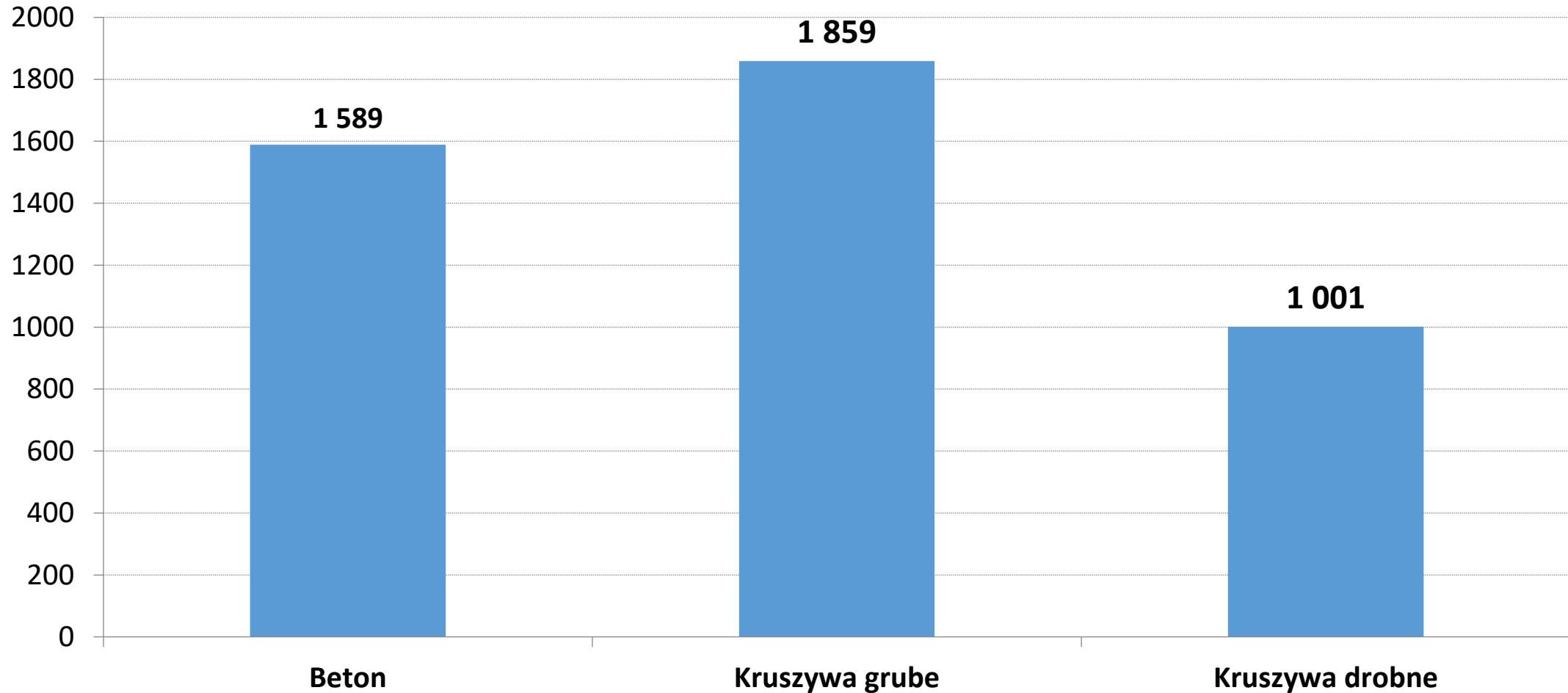

**Polski Związek
Producentów Kruszyw**
Polish Aggregates Producers Association

Kruszywa w obiektach inżynierskich

Średnie zużycie betonu (m³) i kruszyw (ton) na 1 kilometr drogi

Kruszywa w obiektach inżynierskich

Szacunek popytu na kruszywa do betonu w obiektach inżynierskich

Numer drogi	Przybliżona długość, km	Kruszywa grube, ton	Kruszywa drobne, ton	Udział, %
S5	170	450 000	240 000	8
S6	112	300 000	158 000	5
S7	47	125 000	66 000	2
S10	331	870 000	468 000	15
S11	400	1 000 000	565 000	18
S12	225	600 000	318 000	10
S16	165	430 000	233 000	7
S17	80	210 000	113 000	4
S19	100	260 000	141 000	4
S50	190	500 000	269 000	9
S52	61	160 000	86 000	3
S74	180	475 000	254 000	8
A2	35	90 000	49 000	2
A50	120	315 000	170 000	5

Dokumenty techniczne – kruszywa

WT

- WT 1 Kruszywa do mieszanek mineralno-asfaltowych i powierzchniowych utrwaleń na drogach krajowych – 2014 r. (aktualizacja 2016 r.)
- WT 4 Mieszanki niezwiązane do dróg krajowych – 2010 r.
- WT 5 Mieszanki związane spoiwem hydraulicznym do dróg krajowych – 2010 r.

WWiORB

- **Beton konstrukcyjny w drogowych obiektach inżynierskich – 2019 r. (aktualizacja 2022 r.)**
- **Nawierzchnia z betonu cementowego – 2019 r.**
- Warstwa mrozochronna/odsączająca – 2019 r. (aktualizacja 2021 r.)
- Podbudowa pomocnicza i zasadnicza z mieszanki niezwiązanej – 2019 r. (aktualizacja 2021 r.)
- Podbudowa i warstwa mrozochronna z mieszanki związanej cementem – 2019 r. (aktualizacja 2021 r.)
- Podbudowa z mieszanki mineralno-cementowo-emulsyjnej – 2022 r.

Wytyczne techniczne

- **Wytyczne techniczne klasyfikacji kruszyw krajowych i zapobiegania reakcji alkalicznej w betonie stosowanym w nawierzchniach dróg i drogowych obiektach inżynierskich – 2019 r. (aktualizacja 2022 r.)**

WT RID- ASR, ACR

Reakcja alkalia – krzemionka (Alkali-Silica Reaction) – ASR

Reakcja alkalia – węglany (Alkali-Carbonate Reaction) – ACR

Pierwotny dokument RiD:

- Ograniczone konsultacje w środowisku branżowym,
- Oparcie się wyłącznie na badaniach PB/1/18 dla kruszyw drobnych,
- Brak na rynku badań metodą długoterminową PB/2/18,
- Konieczność transportu piasku na duże odległości (powyżej 300 km).

Wytyczne Techniczne uwzględniają następujące rozwiązania technologiczne zapobiegające wystąpieniu negatywnych skutków reakcji alkalia-krzemionka:

- dobór kruszywa niereaktywnego (R0) oraz eliminację kruszywa silnie reaktywnego (R2) i bardzo silnie reaktywnego (R3);
- ograniczenie całkowitej zawartości alkaliów w składzie mieszanki betonowej do $3,5 \text{ kg/m}^3$, 3 kg/m^3 lub $2,4 \text{ kg/m}^3$ w zależności od kategorii reaktywności alkalicznej kruszywa przeznaczonego do betonu i od klasy obiektu oraz oddziaływania środowiska;
- zastosowanie cementów o niskiej j zawartości alkaliów, co pozwala na dotrzymanie warunków granicznej zawartości alkaliów w składzie betonu;
- zastosowanie dodatków typu II: popiołu lotnego krzemionkowego i/lub zmielonego granulowanego żużla wielkopieczowego w mieszance betonowej.

WT RID- ASR, ACR

Klasyfikacja reaktywności kruszyw – ASR

Metoda badawcza	Kategoria reaktywności kruszywa					
	Niereaktywne R0		Umiarkowanie reaktywne R1		Silnie reaktywne R2	Bardzo silnie reaktywne R3
	kruszywo drobne	kruszywo grube	kruszywo drobne	kruszywo grube	kruszywo drobne; kruszywo grube	kruszywo drobne; kruszywo grube
Procedura badawcza GDDKiA PB/1/18 (metoda przyspieszona) – do czasu otrzymania wyników PB/2/18	Wydłużenie próbek zaprawy po 14 dniach, %					
	≤ 0,15	≤ 0,10	> 0,15 ≤ 0,30	> 0,10 ≤ 0,30	> 0,30 ≤ 0,45	> 0,45
Procedura badawcza GDDKiA PB/2/18 (metoda długoterminowa)	Wydłużenie próbek betonu po 365 dniach, %					
	≤ 0,04		> 0,04 ≤ 0,12		> 0,12 ≤ 0,24	> 0,24

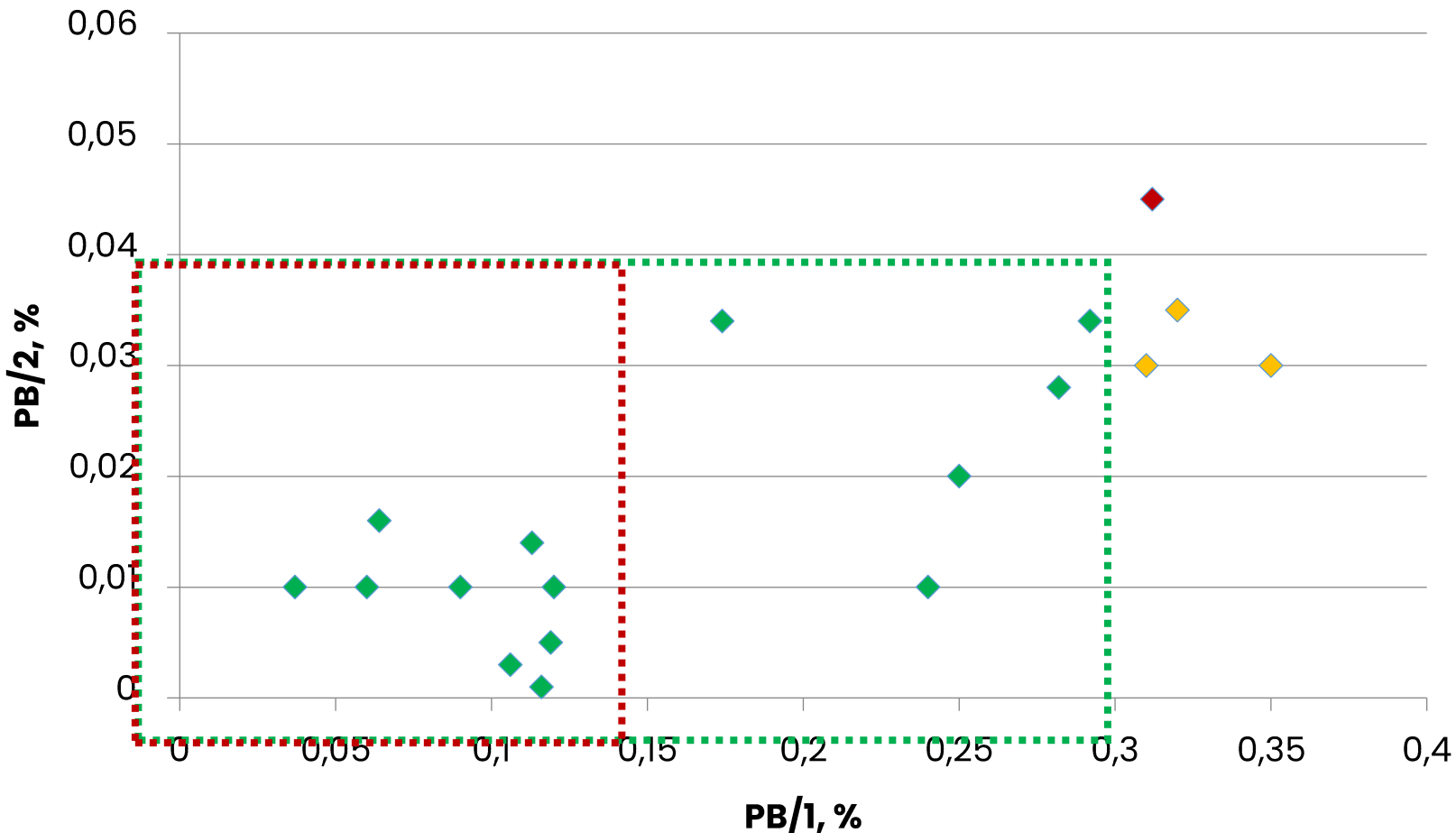
UWAGA:

Jeżeli klasyfikacja kruszywa na podstawie przyspieszonej metody pomiaru ekspansji zaprawy (wg PB/1/18) wskazuje R1, a na podstawie długoterminowej metody pomiaru ekspansji betonu (wg PB/2/18) R0, to kategorię reaktywności badanego kruszywa przyjść według metody długoterminowej.

WT RID- ASR, ACR

Badania dla kruszyw drobnych (piasku)

RID – 2019 (ekspert)
RID – 2022

Aktualizacja RiD:

- Udział ekspertów branżowych,
- Uwolnienie rynku piasku.

Klasyfikacja reaktywności kruszyw - ACR

W przypadku kruszyw węglanowych należy przeprowadzić analizę petrograficzną zgodnie z zaleceniami podanymi w PB/3/18. Jeżeli w kruszywach uzyskanych z przeróbki:

1. wapienia o zawartości $\text{CaCO}_3 > 95\%$ (obliczonej na podstawie zawartości CaO) nie stwierdza się występowania składników potencjalnie reaktywnych, tj. reaktywnych form krzemionki i minerałów ilastych, lub specyficznej tekstury, oraz jeżeli zawartości: $\text{SiO}_2 < 3,0\%$, $\text{MgO} < 1,0\%$ ($< 5\%$ dolomitu) oraz $\text{Al}_2\text{O}_3 < 1,2\%$, to **kruszywo nie jest podatne na reakcję ACR.**

2. dolomitu nie stwierdza się występowania składników potencjalnie reaktywnych, tj. reaktywnych form krzemionki i minerałów ilastych lub specyficznej tekstury, oraz jeżeli zawartości: $\text{SiO}_2 < 3,0\%$ i $\text{Al}_2\text{O}_3 < 1,2\%$, a zawartość dolomitu (obliczona na podstawie zawartości MgO) przekracza 95%, to **kruszywo nie jest podatne na reakcję ACR.**

Brak badań wg PB/2/18 w wersji zmodyfikowanej oraz PB/1/18 oraz PB/2/18!!!

Klasyfikacja reaktywności kruszyw – ACR

Jeżeli kruszywa węglanowe nie spełniają wymagań opisanych w punktach 1 lub 2 to mogą wykazywać potencjał do wystąpienia reakcji ACR . W takim przypadku badanie wg PB/2/18 w wersji modyfikowanej jest konieczne. **Jeżeli średnie wydłużenie próbek betonu wynosi co najmniej 0,03%, to kruszywo jest podatne na reakcję ACR i jako takie nie może być wykorzystywane do produkcji betonu przeznaczonego na nawierzchnie dróg lub na drogowe obiekty inżynierskie.**

W celu wykluczenia reakcji ASR wystarczającym jest wykonanie badania wg metody PB/1/18. W przypadku przekroczenia ekspansji określonej dla kategorii R0 dla kruszyw drobnych i grubych podanych dla ASR **należy wykonać także** ocenę reaktywności ASR wg procedury PB/2/18.

Kategorie oddziaływań środowiskowych (E) vs klasy obiektów (S)

	E2	E3
S4	R0 ¹⁾ – ograniczenie zawartości alkaliów aktywnych w betonie do 3,0 kg/m ³	R0 ¹⁾ – ograniczenie zawartości alkaliów aktywnych w betonie do 2,4 kg/m ³ (nawierzchnia) lub do 3,0 kg/m ³ (obiekty, elementy trudne do wymiany lub naprawy)
S3	R0 R1 – trzy rozwiązania recepturowe	R0 ²⁾ – ograniczenie zawartości alkaliów aktywnych w betonie do 3,0 kg/m ³ R1 – dwa rozwiązania recepturowe
S2	R0 R1 – trzy rozwiązania recepturowe	R0 – ograniczenie zawartości alkaliów aktywnych w betonie do 3,5 kg/m ³ R1 – trzy rozwiązania recepturowe
S1	R0 R1 – ograniczenie zawartości alkaliów aktywnych w betonie do 3,5 kg/m ³	R0 R1 – trzy rozwiązania recepturowe

1) Nie dopuszcza się kruszyw grubych ze złóż żwirowych o genezie rzecznej lub polodowcowej

2) 2,4 kg/m³ dla kruszyw grubych ze złóż żwirowych o genezie rzecznej lub polodowcowej, dodatkowo 2-krotne zwiększenie częstotliwości badań

Rozwiązania recepturowe:

- 1) zawartość alkaliów aktywnych Na₂O_{eq} w betonie,
- 2) zawartość dodatków typu II,
- 3) rodzaj cementu,

WT RID- ASR, ACR

Deklarowanie parametrów ASR, ACR

Właściwości kruszywa powinny zostać zadeklarowane **w stosownym dokumencie**, z podaniem metody badawczej oraz wyniku badania i kategorii reaktywności kruszyw. W odniesieniu do opisu petrograficznego zawierać powinien opis uproszczony wraz z identyfikacją składników potencjalnie reaktywnych, a dla reaktywności alkaliczno-węglanowej (ACR) dodatkowo skład chemiczny (SiO_2 , CaO , MgO i Al_2O_3).

Przykład (ASR)

LOGOTYP
PRODUCENTA

INFORMACJA UZUPEŁNIAJĄCA O WYROBIE BUDOWLANYM
Nr ..... W ODNIESIENIU DO DEKLARACJI WŁAŚCIWOŚCI UŻYTKOWYCH Nr .....

Deklarowane właściwości użytkowe wykraczające poza zakres zastosowań określonych w tabelicy ZA.1 normy zharmonizowanej EN 12620:2002+A1:2008

1. Niepowtarzalny kod identyfikacyjny typu wyrobu: .....

2. Zamierzone zastosowanie lub zastosowania: .....

3. Producent: .....

4. Deklarowane właściwości: .....

Właściwości	Metoda badawcza	Wartość, kategoria, opis
Opis petrograficzny	GDDKiA P10/118	Opis uproszczony + identyfikacja składników potencjalnie reaktywnych
Reaktywność alkaliczno-krzemionkowa (ASR)	GDDKiA P10/118	zgodnie z WT tab. 1
	GDDKiA P10/118	zgodnie z WT tab. 1

W imieniu producenta podpisał: ....., Pełnomocnik ZKP

.....
Miejsce i data wydania

.....
Podpis

Przykład (ACR)

LOGOTYP
PRODUCENTA

INFORMACJA UZUPEŁNIAJĄCA O WYROBIE BUDOWLANYM
Nr ..... W ODNIESIENIU DO DEKLARACJI WŁAŚCIWOŚCI UŻYTKOWYCH Nr .....

Deklarowane właściwości użytkowe wykraczające poza zakres zastosowań określonych w tabelicy ZA.1 normy zharmonizowanej EN 12620:2002+A1:2008

1. Niepowtarzalny kod identyfikacyjny typu wyrobu: .....

2. Zamierzone zastosowanie lub zastosowania: .....

3. Producent: .....

4. Deklarowane właściwości¹:

Właściwości	Metoda badawcza	Wartość, kategoria, opis
Opis petrograficzny	GDDKiA P10/118	Opis uproszczony + identyfikacja składników potencjalnie reaktywnych + skład chemiczny (SiO_2 , CaO , MgO i Al_2O_3).
Reaktywność alkaliczno-węglanowa (ACR)	GDDKiA P10/118 zmodyfikowana	< 0,03% lub ≥ 0,03%
Reaktywność alkaliczno-krzemionkowa (ASR)	GDDKiA P10/118	zgodnie z WT tab. 1
	GDDKiA P10/118	zgodnie z WT tab. 1

W imieniu producenta podpisał: ....., Pełnomocnik ZKP

.....
Miejsce i data wydania

.....
Podpis

¹ Zakres deklarowanych właściwości zgodny z WT rozdz. 2.2.2

Częstotliwość badań

Procedura badawcza	Częstotliwość	Uwagi
PB/3/18 Analiza petrograficzna (jako uzupełnienie do badań wykonywanych zgodnie z PN-EN 932-3)	Zgodnie z ZKP	
PB/1/18 (2 tygodnie)	1 raz na rok*	Kruszywa grube – badane frakcje 2/8 i 8/16
PB/2/18 (roczna)	1 raz na rok*	
PB/2/18 (roczna zmodyfikowana)	1 raz na rok*	

* zalecane jest zwiększenie częstotliwości badania, gdy mierzone wielkości wydłużenia próbek zaprawy lub betonu są bliskie w granicach błędu wartościom rozgraniczającym sąsiednie kategorie reaktywności (tzn. w obszarze niepewności pomiarowej). **Wykonywanie badań wg PB/1/18 oraz PB/2/18 powinno być wykonywane z przesunięciem czasowym półrocznym względem siebie.**

WT RID- ASR, ACR

Kontrola kruszywa przez wykonawcę robót oraz nadzór

Reaktywność	Kruszywo	Obiekty	Nawierzchnia
ASR	Grube*	4 miesiące kalendarzowe	1 raz na każde rozpoczęte 50000 m ²
	Drobne		
ACR	Grube*	6 miesięcy kalendarzowych	
	Drobne		

* Frakcje referencyjne, tj. 2/8 i 8/16

Uwagi:

- Metoda badań kontrolnych – PB/1/18
- Metoda weryfikacyjna w przypadku nie potwierdzonych kategorii reaktywności – PB/5/18
- Inna granica dla kruszyw grubych granitowych i amfibolitowych – 0,15%

WWiORB Beton konstrukcyjny w drogowych obiektach inżynierskich

Zawartość pyłów

EN 12620:2002+A1:2008

Kruszywo	Wymagania	Przypis
	$f_{1,5}$	
Grube	$f_{1,5}$	zawartość pyłów w tej kategorii należy ograniczyć do max. 1,0%, np. przez płukanie kruszywa przed sporządzeniem z niego mieszanki betonowej,
Drobne	f_3	zawartość pyłów w tej kategorii należy ograniczyć do max. 1,5%, np. przez płukanie kruszywa przed sporządzeniem z niego mieszanki betonowej,

4.6 Zawartość pyłów

Zawartość pyłów, oznaczaną wg EN 933-1, należy deklarować zgodnie z odpowiednią kategorią określoną w Tabelcy 11. Zawartość pyłów w kruszywie wypełniającym powinna spełniać wymagania według Tabelcy 7.

Tabelca 11 – Kategorie maksymalnych zawartości pyłów

Kruszywo	Sito 0,063 mm Procent przechodzącej masy	Kategoria f
Kruszywo grube	$\leq 1,5$ ≤ 4 > 4	$f_{1,5}$ f_4 $f_{\text{Deklarowana}}$
	Brak wymagania	f_{NR}
Kruszywo naturalne 0/8 mm	≤ 3 ≤ 10 ≤ 16 > 16	f_3 f_{10} f_{16} $f_{\text{Deklarowana}}$
	Brak wymagania	f_{NR}
Kruszywo o ciągłym uziarnieniu	≤ 3 ≤ 11 > 11	f_3 f_{11} $f_{\text{Deklarowana}}$
	Brak wymagania	f_{NR}
Kruszywo drobne	≤ 3 ≤ 10 ≤ 16 ≤ 22 > 22	f_3 f_{10} f_{16} f_{22} $f_{\text{Deklarowana}}$
	Brak wymagania	f_{NR}

Nowa norma (zapowiedź)

- **PN-EN 12620** „Kruszywa do betonu”
- **PN-EN 13242** „Kruszywa do niezwiązanych i związanych hydraulicznie materiałów stosowanych w obiektach budowlanych i budownictwie drogowym”
- **PN-EN 13043** „Kruszywa do mieszanek bitumicznych i powierzchniowych utrwaleń stosowanych na drogach, lotniskach i innych powierzchniach przeznaczonych do ruchu”

EUROPEAN STANDARD
NORME EUROPÉENNE
EUROPÄISCHE NORM

DRAFT
prEN 17555-1

June 2021

ICS 91.100.15

Will supersede EN 12620:2002+A1:2008, EN
13043:2002, EN 13139:2002, EN
13242:2002+A1:2007

English Version

Aggregates for construction works - Part 1. Characteristics

- Zmiana struktury i korekta redakcyjna,
- Modyfikacja definicji oraz ich ujednolicenie,
- Konsolidacja i łączenie kategorii,
- Dodanie nowych kategorii oraz kategorii pośrednich,
- Określenie nowych wymagań,

**Polski Związek
Producentów Kruszyw**
Polish Aggregates Producers Association

Dziękuję za uwagę

lukasz.machniak@kruszpol.pl